

УДК 327.44

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР ЯДЕРНОЇ СТРАТЕГІЇ ФРАНЦІЇ В ПОСТБІПОЛЯРНОМУ СВІТІ

Мудрицька К. О.

Аспірантка кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Манжола В. А.

Анотація. З розпадом біполярної системи міжнародних відносин умови, в яких виникла французька ядерна стратегія, значно змінилися. Це викликало певні трансформації у складі ядерних сил Франції та у її політиці щодо ядерного роззброєння. Нові елементи до концептуального виміру французької ядерної стратегії здійснив спробу внести Жак Ширак, однак його «нововведення» потім були ревізовані Ніколя Саркозі. На даний момент французька ядерна доктрина характеризується консерватизмом. Тим не менш, в наукових, політичних і військових колах обговорюється декілька тем, які розглядаються в даній статті:

- 1) доля повітряної складової ядерних сил Франції;
- 2) «європеїзація» французької ядерної стратегії;
- 3) модель «стримування сильним слабкого».

Перша тема пов'язана з критикою значних витрат на ядерні сили, частину з яких, на думку військових та деяких політиків, доцільніше переорієнтувати на звичайні озброєння, що потребує відмови від ядерних бомбардувальників. «Європеїзація» стосується можливого перетворення французьких ядерних сил у європейські ядерні сили (провідний французький експерт з ядерної політики Франції Брюно Тертре зазначає про три можливі сценарії). Третя тема пов'язана з проблемою розповсюдження у сучасному світі ядерної зброї та можливим варіантом трансформації існуючої зараз у Франції моделі «стримування слабким сильного», що виникла у часи біполярного протистояння, у модель «стримування сильним слабкого».

Ключові слова: Франція, ядерне стримування, ядерна стратегія, ядерні сили, Ширак, Саркозі, «європеїзація».

Постановка проблеми. Французька ядерна концепція «стримування слабким сильного» виникла в часи «холодної війни» за наявності прямої ядерної загрози з боку Радянського Союзу, а також, що було неприйнятним для Франції, в умовах можливості виникнення залежності від США. Тоді ціною значних матеріальних затрат була створена власна повністю автономна ядерна програма. Протягом біполярного періоду були спроби трансформувати ядерну стратегію П'ятої республіки, однак суттєвих змін у її концептуальному вимірі не відбулось. З розпадом системи «блокового протистояння» умови, в яких існувала французька ядерна концепція, значно змінилися, що, ймовірно, могло викликати її еволюцію.

Мета статті – проаналізувати нові нюанси та аспекти (якщо вони є) концептуального виміру ядерної стратегії Франції в постбіполярний період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-концептуальні та практично-політичні питання французької ядерної стратегії в постбіполярний період досліджуються

в роботах Брюно Тертре [1] та Девіда Йоста [2]. Олів'є Кампф у своїй статті розглядає модель «стримування сильним слабкого», яка гіпотетично може замінити діючу у Франції модель «стримування слабким сильного» [3]. Філіпп Котьє [4] і Фабріс Ренуар [5] в своїх роботах висвітлюють тему ядерного роззброєння Францією.

Основні результати дослідження. З розпадом біполярної системи та значною трансформацією міжнародного стратегічного контексту Франція скорочує свій ядерний потенціал (замість шести ядерних підводних човнів залишається чотири, скорочується кількість боєзарядів) і відмовляється від наземних балістичних ракет середньої дальності та від наземної тактичної ядерної зброї. Також відбуваються певні зміни у французькій політиці щодо ядерного роззброєння (так, наприклад, до ДНЯЗ Франція приєдналась лише в 1992 р.). Однак, у концептуальному вимірі ядерної стратегії, окрім пропозиції щодо *dissuasion concertée* (про що мова буде пізніше), не спостерігається суттєвих трансформацій. Як і в часи «холодної війни», у постбіполярний період центральним елементом французької ядерної доктрини залишається модель «стримування слабким сильного», а також поняття «життєво важливих інтересів», «строкої достатності», «національного санктуарію», оборони «по всіх азимутах», «неприйнятних збитків», «крайнього попередження» тощо.

Певні нові елементи у концептуальний вимір ядерної стратегії Франції вносить Жак Ширак у своїй промові у 2006 р. на Іль-Лонгь. Так, французи протягом тривалого періоду навмисно чітко не визначали свої «життєво важливі інтереси», оскільки вважалось не мудрим вказувати ворогу «які життєво важливі інтереси забезпечуються ядерним стримуванням» [6, р. 13]. Біла книга 1994 р. містить таке пояснення життєво важливих інтересів: «Територіальна цілісність держави, включаючи метрополію та заморські департаменти і території, морські та повітряні підступи, вільне здійснення нашого суверенітету та захист населення виступають центральними елементами життєвих інтересів на даний момент. Однак, варто уникати надання занадто чіткого їх визначення, щоб зберегти свободу оцінки та дій владних органів, якщо нам будуть погрожувати» [7, р. 24]. Також ця Біла книга визначає стратегічні інтереси Франції та інтереси, що пов'язані з міжнародною відповідальністю Франції та її рангом у світовій політиці, причому в книзі зазначається, що межа між життєво важливими і стратегічними інтересами не є визначеною заздалегідь [7, р. 24-25, 57, 64-65]. Проте, як пише Д. Йост, якщо морські та повітряні підступи були віднесені книгою до «життєвих інтересів», то «шляхи постачання» сировини і продукції (як експорту, так і імпорту), зокрема морські, були означені як «стратегічні інтереси», а Ж. Ширак у своєму виступі на Іль-Лонгь включив їх до «життєво важливих» (як і захист союзних держав) [2, р. 705].

Іншим «новим елементом» ядерної стратегії Франції, який вводить Ж. Ширак, виступає ймовірність використання ядерної зброї проти держав, які вдаються до терористичних актів, якщо вони зачеплять «життєві інтереси» [8]. Однак, як зазначає Д. Йост, французька газета «Ле Монд» не вірно трактувала ці слова Ж. Ширака, розцінивши це превентивним засобом. Ядерна зброя у французькій концепції може бути використана лише як удар у відповідь [2, р. 707-708].

Проте ці та інші «нововведення», які були зроблені Ж. Шираком, були переглянуті Н. Саркозі. До того ж, останнім часом все більшим стає тиск на вище керівництво Франції з боку військових офіцерів та деяких політиків, які виступають за відмову від повітряної складової ядерних сил Франції з метою переорієнтації коштів на звичайні озброєння або з метою скоротити бюджетні витрати. Тому політичне керівництво П'ятої республіки приділяє більше уваги аргументації щодо важливості збереження двох компонент французьких ядерних сил.

Так, в цій же промові 2006 р. Ж. Ширак говорить, що «після завершення «холодної війни», ми не є об'єктом ніякої прямої загрози з боку великої держави... Але ми не захищені ні від непередбачуваного повороту міжнародної системи, ні від стратегічної несподіванки» [8]. Він наголошує на тому, що зростання націоналізму та конкуренція між центрами сили може призвести до нової конфронтації та становити нову загрозу для Франції. До того ж, французькі політики та експерти не виключають можливості появи одного дня значної загрози для Франції на далекій відстані, маючи на увазі накопичення ядерного арсеналу в Азії [1, р. 253; 5, р. 82-84]. А тому є важливим збереження власного ядерного арсеналу і його підтримання на належному рівні, в тому числі повітряної складової.

Коли до влади у Франції прийшов Ніколя Саркозі, ймовірність кардинальних поворотів у сфері ядерної політики Франції була дуже високою. Як пише Б. Тертре, Саркозі можна було назвати «модернізатором», на відміну від «архіголістів» як М. Алліо-Марі, які підтримують традиційний і консервативний підхід до політики стримування. Шостий президент вважає, що ядерні сили є важливими, однак сучасна ядерна політика не має бути «священною коровою». За наявними відомостями, Саркозі розцінив січневу промову Ширака 2006 р. «не сучасним підходом до стримування» [1, р. 264]. Однак, у своїх офіційних виступах Саркозі висловлювався дуже обережно, всі принципи ядерного стримування були збережені та підтвержені.

У своїй промові у Шербурі в 2008 р. Н. Саркозі на відміну від свого попередника вже не вдається до «розшифровки» життєво важливих інтересів Франції, але як і Ж. Ширак він підтверджує важливу роль ядерної зброї. Президент наголошує на необхідності для Франції підтримання на належному рівні двох ядерних компонент – повітряної та морської [9].

Його наступник, Ф. Олланд, а також інші кандидати на президентських виборах у 2012 р., продемонстрували наявність консенсусу щодо ядерного стримування серед переважної більшості французьких політичних сил. Положення, що стосуються ядерної проблематики, у їхніх передвиборчих програмах мало чим відрізняються, за виключенням лише позиції Жана-Люка Меланшона (кандидата від Фронту лівих сил, який запропонував позбутися повітряної складової ядерних сил і залишити лише підводні човни) [5, р. 81].

В цьому контексті варто звернути увагу на те, що попри наявність творів і статей, присвячених ядерному роззброєнню (серед них: «Ядерна зброя, обман по-французьки» («Nucléaire, un mensonge français») авторства Поля Кілеса (Paul Qulès) і «Вимагайте тотального ядерного роззброєння!» («Exigez! Un désarmement nucléaire total») авторства Стефана Еселя (Stéphane Hessel) і Альбера Жакара (Albert Jacquard)), воєнний антиядерний рух не набуває якоїсь чіткої форми у Франції на відміну від Великої Британії, в якій антиядерний рух є потужним [1, р. 262].

Слід також зазначити, що існує три теми, які постійно обговорюються у Франції як політиками, так і науковцями:

- 1) європеїзація французького ядерного стримування;
 - 2) доля повітряної складової ядерних сил (чи потрібно відмовитись від ядерних бомбардувальників);
 - 3) майже абсолютна влада президента щодо безпекової та ядерної політики [1, р. 263].
- Автор пропонує розглянути першу з них.

Питання «європейського виміру» французького ядерного стримування піднімається ще з часів Ф. Міттерана. Під впливом розвитку процесів європейської інтеграції Ф. Міттеран у своїй промові від 10 січня 1992 року заговорив про ймовірність створення європейської ядерної доктрини за умови просування Спільної європейської оборонної

політики [10]. Біла книга 1994 р. містить наступне положення: «Не можна виключати, що у довгостроковій перспективі по мірі того, як буде відбуватись зближення інтересів європейських держав, поняття життєво важливих інтересів для Франції може співпасти з такими ж інтересами її сусідів» [7, р. 25]. В середині 1990-х рр. Франція пропонує обговорення «*dissuasion concertée*» (з французької може бути перекладено як «узгоджене або скоординоване стримування»), про що знову згадує у своїй промові Ж. Ширак в 2006 р. Як пояснює цю ідею тодішній міністр оборони Франції Мішель Алліо-Мари: «... *dissuasion concertée* ... не є спільним стримуванням, а спрямоване на започаткування дискусій стосовно захисту тісно взаємопов'язаних інтересів» [2, р. 709]. Однак, багато французьких експертів інтерпретували пропозицію Ж. Ширака щодо «*dissuasion concertée*» декларативною [2, р. 711]. Це припущення підтверджує той факт, що не було проведено консультацій з цього приводу з іншими європейськими партнерами. До того ж, деякі країни взагалі будуть проти «нуклеаризації» Європи (в першу чергу це стосується Німеччини, не кажучи вже про «нейтральні» країни в ЄС), а інші більше покладаються на ядерну парасольку США, які вони отримують через НАТО. Тому німецькі та інші нефранцузькі європейські аналітики висловлюють думку, що будь-які європейські консультації з приводу ядерної зброї мають проводитись в рамках НАТО [2, р. 719], що суперечить французькому задуму щодо автономії ЄС у безпековій сфері.

Біла книга 2008 р. зазначає, що «французьке ядерне стримування сприяє своїм лише існуванням безпеці Європи. Агресор, який захоче посягнути на безпеку у Європі, має усвідомлювати цей факт», і пропонує обговорити роль французьких ядерних сил у забезпеченні спільної безпеки держав-членів ЄС [11, р. 70].

Деякі провідні французькі експерти підтримують ідею «європеїзації» французького ядерного стримування в довгостроковій перспективі. Луї Готьє зазначає: «Важко уявити ізольовані французькі стратегічні сили [тобто ядерні сили – автор] в Європі у майбутньому. Наша країна вже більше не може, як це було в часи холодної війни, грати роль маленького Астерікса. Або ми прямуємо до створення європейських стратегічних сил, або ідея про автономну Європу провалиться, і ми ще більше станемо залежними від США» [2, р. 718].

Однак, на даний момент Франція не здійснює якихось активних кроків в цьому напрямку. Автор вважає, що це можна пояснити відсутністю явного розуміння серед французької політичної та військової еліти, як можна поєднати традиційний дискурс про «незалежність» і «автономність» П'ятої Республіки, які значною мірою пов'язані з власними ядерними силами, з дискурсом про європейську інтеграцію, що протягом останніх десятиліть стала ключовим елементом зовнішньополітичної стратегії Франції.

Тим не менш, Б. Тертре вважає, що у майбутньому є можливим сценарій, за яким французькі ядерні сили можуть стати дійсно багатонаціональними та пише про три можливих шляхи для цього:

- 1) спільні франко-британські сили;
- 2) «заміна» американських ядерних сил у Європі французькими;
- 3) власні єдині європейські ядерні сили [1, р. 268-269].

Реалізація першого варіанту вже певним чином розпочалась з підписанням у листопаді 2010 р. франко-британських угод про військову співпрацю, які включають і співробітництво в ядерній сфері. Однак, попри технічну кооперацію, на даний момент існують перепони для реалізації цього варіанту на політико-доктринальному рівні, оскільки ні Франція, ні Велика Британія ще не готові покласти одна на одну відповідальність за виживання своєї держави [12, р. 22].

Передумовою другого варіанту Б. Тертре називає вивезення з європейської території приблизно 200 американських ядерних боезарядів, що може бути пов'язано з кризою у трансатлантичних відносинах, місце яких зможе зайняти французька ядерна зброя.

Третій сценарій, як пише Б. Тертре, є ще менш реалістичним, оскільки передбачає створення федерації (або конфедерації) з 5-10 європейських країн, які будуть мати єдину політичну владу та єдину зовнішню і безпекову політику, а французькі ядерні сили стануть дійсно європейськими. Проте автор хотів би звернути увагу на те, що цей сценарій не варто абсолютно заперечувати, оскільки ідея «міцного ядра» вже давно існує у ЄС, а Лісабонський договір надає юридичні можливості для посиленого структурного співробітництва, в рамках якого Франція активно працює над реалізацією своїх планів щодо автономії ЄС у військово-політичному плані.

Автор також хоче зазначити про ще одну ядерну тему, яка обговорюється в експертних колах. Це концепція «стримування сильним слабкого». В основі французької ядерної стратегії лежить «стримування слабким сильного», яка базується на припущенні про зрівняльну роль атому: Франція може стримати своїм ядерним арсеналом ймовірного агресора, оскільки вигоди, що він отримає, не зможуть компенсувати збитки, які будуть у нього внаслідок удару у відповідь [3, р. 52]. Проте в нових умовах у порівнянні з країнами, які підозрюються у набутті ядерної зброї у порушення принципів ДНЯЗ (в першу чергу це стосується Ірану), Франція є «сильною» країною (оскільки має 300 боезарядів), а тому стримування «слабким сильного» змінюється на стримуванням «сильним слабкого» [3, р. 50]. Проте, оскільки нелогічно «слабкому» виступати агресором, стримування «сильним слабкого» (*du fort au faible*) скоріше виступає стримуванням «сильним безрозсудного» (*du fort au fou*). Однак, таке твердження суперечить припущенню про раціональність поведінки обох акторів відносин стримування, тому що ядерне стримування існує в сфері міждержавних відносин, а терористичні групи не здатні створити ядерну зброю (на відміну від «брудної бомби», що своїм наслідком буде мати радіаційне забруднення, яке, однак, буде обмеженим і не зрівняним з наслідками від ядерної бомби) [3, р. 51]. І, як пише Олів'є Кампф, стримування «слабким сильного» може гіпотетично означати ймовірність використання ядерної зброї на відміну від погрози її використання (як у стратегії стримування «слабким сильного»), проте, як він зазначає, це лише його припущення [3, р. 56].

Висновки. Зміни в ядерній політиці Франції, викликані трансформацією міжнародної системи, не торкнулись концептуального виміру ядерної стратегії. Попри відмову від тактичної ядерної зброї та наземної компоненти французьких ядерних сил, в її основі, як і в попередній період, лежить модель «стримування слабким сильного». Французька політична еліта все ще знаходиться під сильним впливом ядерного мислення і притримується консервативного підходу щодо ядерної стратегії. Однак, в експертних, політичних і військових колах існує декілька ядерних тем, які активно обговорюються. Першою серед них варто назвати долю повітряної компоненти французьких ядерних сил, оскільки як військові офіцери, так і нечисленна поки що група політиків критикує значні витрати з бюджету на ядерні сили і вважає, що достатньо залишити лише підводні човни. Крім того, невелика кількість політиків і науковців взагалі виступає за повну відмову від ядерної зброї. Також обговорюється «європеїзація» французьких ядерних сил, що обумовлено процесами розвитку європейської інтеграції, проте на даний момент французькі політики не мають чіткого уявлення щодо майбутнього цього проекту. Ще однією темою, яка привертає увагу французьких науковців, є трансформація моделі «стримування слабким сильного» у «стримування сильним слабкого». Отже, попри консерватизм, який характеризує

сьогодні французьку ядерну доктрину, в майбутньому можлива її еволюція в одному з зазначених напрямків, які потребують подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Tertrais B. The last to disarm? The Future of France's Nuclear Weapons // *Nonproliferation Review*. – Vol. 14, № 2. – July 2007. – P. 252-253.
2. Yost D. S. France's New Nuclear Doctrine // *International Affairs*. – Vol. 82, Issue 4. – July 2006. – P. 701-721.
3. Kempf O. Dissuasion du fort au faible (Février 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 49-56. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
4. Cothier P. Peut-on se passer du nucléaire? (Novembre 2013) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 112-118. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
5. Renouard F. La dissuasion nucléaire française en question? (Septembre 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 81-85. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
6. Hernu C. La politique et la volonté de défense // *Politique Internationale*. – № 16. – L'été 1982. – P. 9-18.
7. Livre Blanc sur la Défense 1994. Rapport officiel. – Paris: La documentation Française, 1994. – 164 p.
8. Chirac J. Déclaration sur la politique de défense de la France, notamment la dissuasion nucléaire [Ressource électronique] / Brest, 19 janvier 2006. – Disponible sur: <http://discours.vie-publique.fr/notices/067000234.html>.
9. Sarkozy N. Discours lors de la présentation du sous-marin nucléaire Le Terrible [Ressource électronique] / Cherbourg, 21 mars 2008. – Disponible sur: [http://www.wikimanche.fr/Discours_de_Nicolas_Sarkozy_%C3%A0_Cherbourg_\(2008\)](http://www.wikimanche.fr/Discours_de_Nicolas_Sarkozy_%C3%A0_Cherbourg_(2008)).
10. Mitterrand F. Allocution sur la modification de la constitution et la ratification du traité de Maastricht [Ressource électronique] / Paris, 10 janvier 1992. – Disponible sur: <http://discours.vie-publique.fr/notices/927001200.html>.
11. Défense et Sécurité nationale: le Livre blanc. Rapport officiel. – Paris: La documentation Française, 2008. – 357 p.
12. Tertrais B. Quelques grands enjeux pour 2012 (Janvier 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 21-24. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.

CONCEPTUAL DIMENSION OF FRENCH NUCLEAR STRATEGY IN THE POST-COLD WAR WORLD

Mudrytska K. O.

Ph. D. student at Department of International Relations and Foreign Policy of the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Scientific supervisor: Doctor of History, Professor Manzhola V. A.

Abstract. *After the collapse of the bipolar system of international relations, the conditions which led to appearance of French nuclear strategy have changed a lot. That is why certain transformations occurred in the composition of French nuclear forces and in its disarmament policy. Jacques Chirac tried to introduce certain elements into conceptual dimension of French nuclear strategy but his «innovations» were revised by Nicolas Sarkozy afterwards. Currently,*

French nuclear doctrine is characterised as conservative. Nevertheless, scientific, political and military communities discuss several themes which are represented in this paper:

- 1) *the fate of French nuclear air-launched weapons;*
- 2) *«Europeanization» of French nuclear strategy;*
- 3) *the model of deterrence «du fort au faible» («the strong against the weak»).*

The first theme reflects criticism of considerable expenditures on nuclear forces. Part of them should be, according to the officers and certain politicians, reallocated on conventional forces that needs an abandonment of nuclear bombers. «Europeanization» relates to a potential transition of French nuclear forces into European ones (the prominent French expert on nuclear policy of France Bruno Tertrais defines three eventual scenarios). The third theme is connected to the nuclear proliferation problem in the contemporary world and possible variant of transformation of the model of deterrence «du faible au fort» which exists nowadays in France and appeared in the age of bipolar confrontation into the model of deterrence «du fort au faible».

Key words: *France, nuclear deterrence, nuclear strategy, nuclear forces, Chirac, Sarkozy, «Europeanization».*

Referances

1. Tertrais B. The last to disarm? The Future of France's Nuclear Weapons // *Nonproliferation Review*. – Vol. 14, № 2. – July 2007. – P. 252-253.
2. Yost D. S. France's New Nuclear Doctrine // *International Affairs*. – Vol. 82, Issue 4. – July 2006. – P. 701-721.
3. Kempf O. Dissuasion du fort au faible (Février 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 49-56. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
4. Cothier P. Peut-on se passer du nucléaire? (Novembre 2013) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 112-118. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
5. Renouard F. La dissuasion nucléaire française en question? (Septembre 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 81-85. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.
6. Hernu C. La politique et la volonté de défense // *Politique Internationale*. – № 16. – L'été 1982. – P. 9-18.
7. Livre Blanc sur la Défense 1994. Rapport officiel. – Paris: La documentation Française, 1994. – 164 p.
8. Chirac J. Déclaration sur la politique de défense de la France, notamment la dissuasion nucléaire [Ressource électronique] / Brest, 19 janvier 2006. – Disponible sur: <http://discours.vie-publique.fr/notices/067000234.html>.
9. Sarkozy N. Discours lors de la présentation du sous-marin nucléaire Le Terrible [Ressource électronique] / Cherbourg, 21 mars 2008. – Disponible sur: [http://www.wikimanche.fr/Discours_de_Nicolas_Sarkozy_%C3%A0_Cherbourg_\(2008\)](http://www.wikimanche.fr/Discours_de_Nicolas_Sarkozy_%C3%A0_Cherbourg_(2008)).
10. Mitterrand F. Allocution sur la modification de la constitution et la ratification du traité de Maastricht [Ressource électronique] / Paris, 10 janvier 1992. – Disponible sur: <http://discours.vie-publique.fr/notices/927001200.html>.
11. Défense et Sécurité nationale: le Livre blanc. Rapport officiel. – Paris: La documentation Française, 2008. – 357 p.
12. Tertrais B. Quelques grands enjeux pour 2012 (Janvier 2012) [Ressource électronique] // *Les Cahiers de la Revue Défense Nationale: Le débat nucléaire (2011-2014)*. – P. 21-24. – Disponible sur: http://www.defnat.com/site_fr/boutique/boutique-cn.php.

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ЯДЕРНОЙ СТРАТЕГИИ ФРАНЦИИ В ПОСТБИПОЛЯРНОМ МИРЕ

Мудрицкая К. А.

Аспирантка кафедры международных отношений и внешней политики Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: доктор исторических наук, профессор Манжола В. А.

Аннотация. *С распадом bipolarной системы международных отношений условия, в которых была создана французская ядерная стратегия, существенно изменились. Это*

вызвало определенные трансформации в составе ядерных сил Франции и в ее политике касательно ядерного разоружения. Новые элементы в концептуальное измерение французской ядерной стратегии сделал попытку внести Жак Ширак, однако его «нововведения» потом были пересмотрены Николя Саркози. В данный момент французская ядерная доктрина характеризуется консерватизмом. Тем не менее, в научных, политических и военных кругах обсуждается несколько тем, которые рассматриваются в данной статье:

- 1) судьба воздушной составляющей ядерных сил Франции;
- 2) «европеизация» французской ядерной стратегии;
- 3) модель «сдерживания сильным слабым».

Первая тема связана с критикой значительных расходов на ядерные силы, часть из которых, по мнению военных и некоторых политиков, целесообразнее перенаправить на обычные вооружения, что требует отказа от ядерных бомбардировщиков. «Европеизация» касается возможного преобразования французских ядерных сил в европейские ядерные силы (ведущий французский эксперт по ядерной политике Франции Брюно Тэртрэ пишет о трех возможных сценариях). Третья тема связана с проблемой распространения в современном мире ядерного оружия и возможным вариантом трансформации существующей ныне во Франции модели «сдерживания слабым сильным», которая возникла во время биполярного противостояния, в модель «сдерживания сильным слабым».

Ключевые слова: Франция, ядерное сдерживание, ядерная стратегия, ядерные силы, Ширак, Саркози, «европеизация».